

ZGODNJA DANICA.

KATOLIŠK CERKVEN LIST.

»Danica« izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vinarjev, za četrto leta 2 kroni. V tiskarni sprejemana za celo leto 6 kron, za 1/2 leta 3 krone, za 1/4 leta 1 krono 50 vin... ako bi bil petek praznik, izide »Danica« dan poprej.

Tečaj LV.

V Ljubljani, 15. avgusta 1902.

List 33.

Mariji vnebovzeti.

Danes srce se dviguje
K Tebi, grobu zmagovalka,
Tvoje slave se raduje,
Nebu zapovedovalka.

„Ave!“ spéva, kot duhovi
In vsa rajska družba sveta,
Danes, ko si, Mati, bila
K Sinu v njega diko vzeta.

Saj te z vencem večne slave
Je Edinec tvoj okrasil,
Zemlje in nebes Kraljico
Te postavil in razglasil.

In posadil na desnico,
Na prestol biserno-zlati,
Da, kjer Jezus Tvoj kraljuje,
Da kraljuj i sladka Mati.

Neizcrpno si veselje
Rajskega Jeruzalema,
Ljubljenka svetě Trojice,
Ki radosti Te objema.

Ti povzdignjena visoko
Nad vse angeljske si zборе;
In pri Sinu prošnja Tvoja
Vse doseže in premore.

O Kraljica premogočna!
Prosi, prosi za zemljane,
Osobito mlo prosi
Ljuba Mati — za Slovane!

Prosi danes še za pevca,
O Marija! ki Te ljubi;
Pošlji srčne mu tolažbe,
Brani ga, otmi pogubi.

Rudoslav Silvester.

Iskrice.

(Dalje)

22. Družba sv. Mohorja.

Govorili smo že v zadnjem spisu po nekoliko, kako blagodejno vpliva na razvoj naroda dobro, pošteno berilo. Za razširjenje dobrih in koristnih spisov med Slovenci stori največ družba sv. Mohorja v Celovcu. Zato hočemo o njej nekoliko izpregovoriti z namenom, da bi se razširila kolikor mogoče.

Svet silno napreduje. Dandanes zna že skoro vsakdo brati; vse se lika in mika. Premnogo ljudi zajema dandanes svoje prepričanje iz knjig, ki jih prebirajo. Zato je pa velikanske važnosti, kake knjige bereš. Če boš pohujšljive knjige prebiral, pohujšan boš sam in pokvarjen. Če boš iskal resnice v poštenih, krščanskih knjigah, našel boš tudi resnico, pošten boš in dober kristijan. Že več nego pred petdesetimi leti je blagi Slomšek uvidel, kolika nevarnost preti ljudstvu pred slabimi, brezverskimi ali veri nasprotnimi spisi; zato je on prvi izprožil misel o društvu za izdajanje dobrih krščanskih knjig. Po njegovi inicijativi so osnovali nekateri slovenski rodoljubi društvo sv. Mohorja l. 1851. Društvu je bil namen skrbeti za omiko slovenskega naroda in povzdigo domače književnosti. Tega društva je bil Slomšek silno vesel in je daroval v matico 500 gld., sploh je bil duša temu društvu, pomagal je pri spisovanju in natisovanju knjig. Poleg tega je društvu daroval čisti dohodek »Drobtinic«, dokler se ni preselil v Maribor. V veliko tolažbo mu je bilo, da je prevzel pokroviteljstvo društva krški škof.

Do l. 1860 se društvo sv. Mohorja ni nič kaj moglo razvijati, manjkalo mu je nekega

notranjega življenja; zato zaprosi omenjenega leta krški škof v Rimu, da bi to društvo povzdignili v cerkveno družbo ali bratovščino, in da bi ji podelili duhovnih dobrot. Sv. oče Pij IX. so 18. majnika l. 1860. potrdili bratovščino ali družbo sv. Mohorja in ji podelili mnogih milosti. Od tega časa je družba jela jako napredovati, blagoslov božji je bil in je ž njo. Od leta do leta so se množili družniki. Malo, nežno drevesce je rastlo, razvijalo se in razvilo v velikansko drevo, ki prinaša tisočerihi sadov. Na milijone knjig je že družba razširila med našim narodom. Koliko dobrega se je napravilo s tem! Koliko tisoč ljudi je že iz knjig družbe sv. Mohora zajemalo srčno tolažbo, koliko se jih je že izpreobrnilo in izpokorilo, koliko ljudi se je ohranilo na pravem potu do popolnosti! Družba izdaja raznovrstne knjige. V njih najdeš vse, česar si želiš: pobožnih nagibov koristnega pouka, zdravega razvedrila za vse stanove, za staro in mlado. Iz gospodarskih knjig so se ljudje mnogi poučili, da so izboljšali svoje gospodarstvo. Sploh hoče družba vsem udom vgoditi, in v resnici najde vsak ud v knjigah tega, česar si želi: izobraženec in neizobraženec. Blizu do pol milijona knjig sedaj na leto razpošlje družba na vse dele sveta. Družba sv. Mohorja danes glasno priča, da Slovenci nismo neizobraženi: — narod, ki toliko bere, je omikan, napreden narod, vzprejemljiv za najvišjo kulturo.

Kljubu temu, da se je ta družba tako lepo razcvela, ne smemo rok križem držati. Misliti se ne sme: družba je že na trdnih nogah. Nikakor ne samo tega, nego sveta dolžnost vsakega zavednega Slovenca je, da deluje po svojih močeh na to, da se družba čimdalje bolj še razvija, raste in množi, da pojdemo vedno naprej, navzgor, nikdar pa ne nazaj. Pred vsem moramo poudarjati, da je družba sv. Mohorja cerkvena bratovščina; in le tej okoliščini, namreč ker je bratovščina, se je zahvaliti, da se je družba povzpela do tolike višine. Zlasti duhovniki, ki vsako leto priporočajo vernikom družbo, naj nikar nikdar ne pozabijo povedati, koliko duhovnih dobrot so deležni udje. Natančno in jasno se naj ljudem razloži: namen, dolžnosti in dobički družnikov. Namen družbi sv. Mohorja je (v §. 1. družbenih pravil): „Podpirati pobožno, lepo vedenje in ohranjevati katoliško vero med slovenskim ljudstvom; v ta namen se bodo na svetlo dajale in razširjale med Slovenci dobre katoliške knjige.“ Kako krasen,

vzvišen namen! Kakor je sv. Mohor oznanjeval po naših krajih luč sv. vere in vtrjeval vernike v veri, istotako naj knjige te družbe ohranjujejo in potrjujejo sv. vero v Slovencih.

Vsak, kdor hoče biti ud družbe sv. Mohorja, mora na leto plačati samo 2 K družbinemu poverjeniku, navadno svojemu župniku, ki odpošlje imena in denar vsako leto pričetkom marcija v Celovec. Poleg tega naj vsak ud moli en „Očenaš“ in eno „Češčena Marija“ z dostavkom: „Sveti Mohor, prosi Boga za nas“ z namenom, da se katoliška vera sploh, zlasti pa med slovenskim ljudstvom, ohrani in razširja. Seveda, ako kdo ne moli tega, zato nima greha, kakor je sploh pri bratovščinah; a ne preime pa tudi ne dušnih dobrot.

Treba je, da vsaka slovenska družina in tudi vsak posameznik, v kolikor je mogoče, pristopi kot ud k družbi sv. Mohorja. Pod praporom družbe sv. Mohorja se moramo vsi Slovenci združiti brez razločka stanu. Pomislimo le, da se za mali 2 K dobi 6 dragocenih knjig, ki so vredne najmanj 10 K. Vsak družnik naj se potruji, da pridobi kakega novega uda. Pomisli naj, da bo s tem storil dobro delo: družbi je pridobil novega uda in udu samemu mnogo duhovnih in narodnih dobrot. Sicer se pa vsak družnik po družbenih pravilih, § 3. točka 4, zaveže seveda ne pod grehom, da se bo po svoji moči trudil, naj se razširjajo dobre knjige med Slovenci. Duhovniki naj zlasti na prižnici večkrat opozore ljudstvo na to prekoristno družbo in to zlasti meseca januarija in februarija, ko je čas za naročevanje. Povedo naj vernikom, kake lepe in koristne knjige družba prihodnje leto izda. In vsak ud zadobi popolen odpustek na dan vstopa v bratovščino, na dan sv. Mohorja ali celo osmino tega svetnika vsakega leta, če se izpove in prejme sv. Rešnje Telo. Prav tako se dobi popolnoma odpustek ob smrtni uri, če prejme sv. zakramente, ali, če to ni mogoče, vsaj presladko ime „Jezus“ skesano izgovori ali pa vsaj pobožno vzdihne v srcu.

Razun tega je več nepopolnih odpustkov, katerih so udje lahko deležni. Vsak družnik se tudi vdeleži vseh molitev in daritev svetih maš, ki se opravljajo v namen te družbe. Če verniki le nekoliko znajo ceniti veliko dobroto popolnega odpustka in drugih duhovnih dobrot, tedaj bodo pristopali z veseljem samo radi teh. — Poznal sem ženo, ki ni znala brati, a se je zapisala v družbo, samo da je mogla deležna biti duhovnih

koristi. Dobro je, da duhovnik na prižnici oznani, kdaj bode opravil sv. mašo za vse žive in mrtve družnike, kakor veli § 3, točka 2. družbenih pravil. Najboljše je seveda, da mašuje na praznik sv. Mohorja ali v osmini. Povabi naj vse družnike, da pridejo k sv. maši, ki se tudi zanje opravi in med katero naj bi tudi oni pristopili k mizi Gospodovi.

Da se je družba sv. Mohorja tako lepo razvijala in se še razvija, zasluga je največ zavednih slovenskih duhovnikov, ki z besedo in dejanjem delujejo za družbo.

Mnogi duhovniki vsako leto številnim ubogim vernikom plačajo letnino iz lastnega. Drugi duhovniki založe iz lastnega, ker nimajo ljudje pričetkom leta denarja. Povrnejo jim pozneje ob letini. Tudi to je jako hvale in posnemanja vredno. — Poznal sem duhovnika, ki je šel, ker so ljudje bili težko pridobiti, od hiše do hiše in je tako pridobil zelo veliko udov. Tudi to bi bilo v mnogih krajih priporočati.

V navdušenosti za družbo tudi ne zaostajajo premnogi lajiki. Tudi ti v mnogih krajih darujejo priprostim revnim ljudem novce, da se vpišejo v družbo. Mnogi nabirajo v krogu prijateljev novih udov. Vse to je jako hvalevredno in bodi mnogim v izpodbudo! Vsak naj deluje po svojih močeh za našo družbo brez razlike stanu. Vsakdo jo priporočaj in razširjaj med prijatelji in znanci. Gospodarji, gospodinje naj bi vpisovali svoje posle in jim dajali knjige kot dar namestu kakih drugih stvari, ki so dražje, a brez pomena.

Delujmo vsi pri družbi po svojih močeh v čast božjo, v prosep slovenskega naroda in v umsko in versko oliko in gospodarski napredek Slovencev!

Kapelan Anton Merkun.

Marijin najboljši del.

(Na praznik Marijinega vnebovzetja 15. avgusta.)

Marija je najboljši del izvolila.
(Luk. 10, 42)

Na praznik Marijinega vnebovzetja se spominjamo dneva smrti preblašene Device Marije, ki je naša mati. Spominj njene smrti za nas ni dan žali, dan je veselja, ker ta dan se ne spominjamo toliko smrti Marijine, velikoveč njenega vnebovzetja. Za Marijo je bil današnji dan začetek večne slave, dan njenega venčanja za nebeško kraljico. Ali se ne bomo torej veselili dneva, ob katerem je zapustila naša ljubljena

mati delino solz in trpljenja in šla uživat nebeško veselje? Ali ne bomo veseli s preveselimi kori nebeških duhov, ako vidimo, da je Marija povzdignjena nad vse svetnike in nad vse angelje? Ali se ne bomo veselili spominja veselja, ko je nebeški Sin venčal svojo ljubljeno mater in jo postavil za kraljico nebes in zemlje?

In s čem si je prislužila Marija toliko blaženost?

„Marija je izvolila najboljši del.“ Kakšen je bil pač ta najboljši del? Je-li bilo mar dolgo, veselo življenje; ali je bil ta del v vživanji častij, v bogastvu? Marija takega dela ni poznala. Marijino življenje je bilo življenje polno zatajevanja; ni vživala ne častij, ni nosila zemeljske kraljeve krone, ni poznala ne zlata, ne srebra in vender so resnične besede, da je Marija najboljši del izvolila? Kakšen pa je bil ta njen najboljši del? — Bil je Bog. — Boljšega, višjega, popolnejšega nego je Bog sploh ni, tega ni treba dokazovati, to vemo, to verujemo. Srečen je, kdor to spozna in po tem tudi deluje. Srečnega se je štel kraljevi pevec stare zaveze, kar nam svedočijo njegove besede: „Gospod je moj delež.“ Imel je bogastvo, imel kraljestvo, živel v izobilju vsega, a to ni bil njegov delež; bil mu je delež edino le Bog.

Iste besede je lahko rabila tudi Marija iz rodu Davidovega, ki je rodila njega, v katerega so upali očaki. Enako nevesti iz visoke pesmi je ona vedno in povsod iskala ljubljence svojega srca, ki je bil nje Stvarnik, nje Gospod, nje Bog. Da, s psalmistom je govorila: „Koga naj bi si bila želela v nebesih, koga na zemlji razun tebe?“ In iskala ga je vse življenje in našla ga. Iskala ga je z življenjem polnim čednosti: na ta način si je nabirala bogastvo, kakor nobena Evina hči, nobeden Adamov sin. Nakopičila si je bogastva, ki ga ne konča rja ne molj, ki ga tatovi ne morejo izkopati; bogastvo, ki ima edino vrednost v božjih očeh, ki edino spremlja človeka onostran groba, bogastvo, ki edino zasluži ime bogastva. In o tem bogastvu velja beseda: „Marija je najboljši del izvolila“, ker ona je iskala Boga in ga tudi našla.

Marija je našla Boga!

Takoj, ko je zapustila svet nje duša, zapustilo je zemljo tudi njeno telo. Ali se naj mar čudimo, da ni Gospod pripustil njenega telesa trohnobi, da je edino njo izvzel tej postavi. Kar je Krist obljubil telesu zemljanov v dan sodbe, to je storil na Mariji v dan njene smrti. Vzbudil ga je, poveljal in vzel

v nebo. „Kako naj bi pač trohnoba uničila njo, ki je bil vir življenja vsem ljudem?“ Zemlja nima več oblasti nad njo, le nebesa, in edino le še nebesa.

Kako veliko pa je bilo veselje v nebesih, ko je poveljučana devica slavila svoj vhod v nebeška bivališča. Angelji, ki gledajo Boga le v nebeški gloriiji, so strmeli nad nenavadnim njenim veličastvom, v katerem se je prikazala Marija. „Kdo je ta“, tako so klicali zavzeti, „kdo je ta, ki vshaja kakor jutranja zarija, lepa kot luna izbrana kot solnce, mogočna kot v boj postavljena vojna?“ In svetniki so strme klicali: „Glejte, to je tista, ki nam je rodila Jezusa, ki je odvzel zemlji prokletstvo, prinesel blagoslov, osramotil smrt in podaril vsem večno življenje. Kako radosten jo sprejme nebeški njen sin s poljubom nebeške ljubezni, kako radosten Bog Oče, Bog sv. Duh; prvi svojo ljubljeno hčerko, drugi neomadeževano, od vekov izvoljeno nevesto. Nebo je dobilo nov čar s svojo kraljico, novo življenje je zavladalo v svetih nebesih.

Marija je na zemlji najboljši del izvolila; del, ki ji na veke ne bo odvzet, del poveličanja za del ponižanja, del slave za del zatajevanja, del veselja za del trpljenja.

Tudi nam je mogoče deležnim biti slave svoje matere. Kaj pa naj storimo, da to dosežemo? Del Marijin na zemlji je bil iskati Boga; iščimo tudi mi Boga vse življenje po Marijinem izgledu. V ljubezni, upanju in goreči veri do Boga je merila Marija trnjevo pot tega življenja, a na koncu se ji je trnje spremenilo v cvetlice, solzna dolina v raj veselja. Iščimo tudi mi Boga po njenem izgledu; Bog bodi naš delež tudi v nebesih in ta delež nam vekomaj ne bo odvzet.

L. P.

Obred škofovskega posvečenja.

V nedeljo, 20. julija t. l. je obhajala naša nadškofija imenitni dogodek posvečenja novega nadpastirja v domači stolnici v Gorici. Ker se verno ljudstvo veseli take redke slovesnosti, v kratkih črticah opišemo obred škofovskega posvečenja.

Pri škofovskem posvečevanju morajo biti navzoči trije škofje: posvečevalec in dva škofa-pomočnika. V cerkvi, v kateri se deli posvečenje, morata biti pripravljena in praznično ozaljšana dva altarja: eden za škofa posvečevalca, eden za posvečenca. Škofovsko posvečenje prične s tem, da škofa pomočnika posvečenca,

oblečenega v mašniško obleko, peljeta k škofu posvečevalcu, ki jih pričakuje pred altarjem sedeč. Starejši škof pomočnik nagovori škofa posvečevalca: „Prečastni oče! Sv. mati katoliška cerkev zahteva, da tu pričujočega mašnika povzdigneš k časti škofovske službe“. Škof posvečevalec odgovori: „Imate-li v to apostolsko pooblastilo?“ In prebere se papeževu potrdilo ali pooblastilo. Škof posvečevalec izprašuje nato posvečenca glede njegovega življenja in njegove vere. Najprvo zastavi osem vprašanj ozir škofovega življenja in oskrbovanja škofovske službe. Na vsako vprašanje se posvečenec vzdigne in odgovori: „Hočem“. Tem sledi devetero vprašanj glede vere. Na vsako posvečenec odgovori: „To potrjujem in verujem“.

Na to prične daritev sv. maše. Posvečenec moli ob levi posvečevalčevi pristopno molitev. Ko gre po dokončani pristopni molitvi posvečevalec po stopnicah k altarju, škofa-pomočnika peljeta posvečenca k njegovemu lastnemu altarju. Tu mu obužejo škofovske črevlje v znamenje, da se njegovo srce mora odtrgati od posvetnih stvari. Podajo mu naprsni križec, ki ga opominja, da se odsihmal mora hvaliti le s križem Gospodovim. Oblečejo mu notranji svilnati oblčili, tunicelo in dalmatiko. Nadenejo mu štolo in mašni plašč. Stola ni na prsih prekrižana, kar označuje, da škofova oblast ni omejena, kakor mašniška. Tako oblečen posvečenec opravlja daritev sv. maše do molitve po berilu.

Škofa-pomočnika posvečenca sopet peljeta k posvečevalcu, kateri mu, sredi pred altarjem sedeč, razlaga dolžnosti škofove službe, ter ob sklepu opominja duhovnike in ljudstvo, naj molijo za posvečenca. Vsi trije škofje pokleknejo, posvečenec pa se vleže na tla. Vsi molijo litanije vseh svetnikov, med katerimi posvečevalec posvečenca trikrat prekriža. Po dokončanih litanijah posvečenec poklekne pred posvečevalca, ki mu s pomočjo obeh škofov odprto evangeljsko knjigo položi na tilnik in potem na prsi. To pomenja, da je posvečenec kot škof predstojnik in sodnik vernikov, da pa je sam tudi pod božjo oblastjo, in da se mora pri oskrbovanju svoje službe ravnati po predpisih sv. evangelija.

Sedaj prične pravo posvečenje. Posvečevalec in oba škofa pomočnika položijo vsakter svoji roki na glavo posvečenčevu in pravijo: „Prejmi sv. Duha.“ Potem ko je posvečenec prejel sv. Duha, prične maziljenje. Posvečevalec kleče pred altarjem zapoje: „Pridi, stvarnik sveti Duh!“

In med tem ko drugi nadaljujejo, posvečevalec mazili novega škofa s sv. krizmo vrh glave, kjer ima ostrižene lase. Glava škofova se mazili zato, ker je škof glava ali poglavar duhovščini. Potem se novemu škofu tudi prstje in dlani med primernimi molitvami mazilijo s sv. krizmo, ker se mora od škofa iztekati vsa polnost blagoslova in posvečenja.

Notranje posvečenje škofovo je dovršeno; napolnila ga je milost sv. Duha, da more svojo visoko službo opravljati vernikom v izveličanje.

Služba škofova pa je trojna: služba učenika, mašnika in pastirja. Ta trojna služba se novemu škofu podeli s trojnimi pomenljivimi znaki. Znak pastirske službe je škofovska pastirska palica, katero posvečevalec blagoslovi in izroči novemu škofu. Znak mašniške službe je škofovski prstan, katerega blagoslovljenega posvečevalec novemu škofu natakne na prst. Učeniško službo pomenja evangeljska knjiga, katero posvečevalec novo posvečenemu škofu stisne med roke. — Posvečevalec in škofa pomočnika objamejo novoposvečenca. Ta poljub miru v znamenje, da je postal njihov sobrat.

Novi škof se sopet povrne k svojemu altarju, in ondi nadaljuje daritev sv. maše s posvečevalcem vred, ki jo opravlja pri svojem altarju. Pred darovanjem pa novi škof stopi pred posvečevalcev altar ter mu daruje dve sveči, dva kruha in dve posodici z vinom. Ta obred prav lepo predočuje, da se novo posvečeni škof iz vsem, kar poseduje, daruje cerkvi v službo, in da hoče svojim vernikom biti studenec razsvitljenja, poživljenja in okrepcanja za večno izveličanje. — Novi škof in škof posvečevalec skupaj pristopita k altarju posvečevalčevemu in od sedaj skupaj nadaljujeta daritev sv. maše. Oba imata le eno hostijo in v kelihi vina toliko, da obema zadostuje. Pri sv. obhajilu zavžije najpoprej posvečevalec sv. Rešnje Telo in izpije iz keliha en del sv. Rešnje Krvi; potem podeli obedve podobi novemu škofu. Novi škof jih sprejme stoje poleg posvečevalca. Skupno sv. obhajilo pomenja, da, kakor škof posvečevalec novo posvečencu deli od enega in istega posvečenega kruha in vina, mu v moči tega presvetega zedinjenja deli tudi vso moč in oblast. Skupno obhajilo znamenjuje tudi edinost med škofi vesoljnega sveta.

Sv. maša se nada,juje do blagoslova. Po blagoslovu škof posvečevalec blagoslovi infulo ali škofovsko kapo, ki jo potem novemu škofu po-

stavi na glavo in rokavice, ki mu jih natakne na roko. Infula je znamenje duhovnega vojvodstva škofovega, ker mora svoje vernike voditi v boju zoper sovražnike izveličanja.

Nato posade novega škofa na škofovski sedež (vstoličenje), in podložna duhovščina mu poljublja roko v znamenje vdanosti in pokorščine. S tem obredom novi škof slovesno nastopi posest cerkve, ki mu je v skrb izročena.

Škof posvečevalec zapoje zahvalno pesem. Med pevanjem gre novi škof po cerkvi, da se vernemu ljudstvu pokaže kot novi pastir in podeli prvokrat slovesni škofovski blagoslov. H koncu stopi novi škof na listovo stran altarja, obrne se proti škofu posvečevalcu, prikloni se mu trikrat in trikrat, z vedno bolj povzdignjenim glasom zapoje: „Na mnoga leta.“

S to zahvalo je obred posvečenja končan.

Po „Primorskem Listu“.

Josip Hasl.

(Konec.)

V.

Hasl je dal svojemu narodu nabožno knjigo, ki je še dandanašnji hasnovita in priljubljena.

Hasl je poleg Franciška Gorjupa in Gašperja Rupnika prvi štajarski Slovenec, ki ga srečamo na slovenskem slovstvenem polju. Na čast mu je, da se je posluževal občnega književnega jezika, ne pa narečja svojega rojstvenega kraja.

On je eden prvih, ki so spoznali v slovenskem oziru napačno delovanje o. Marka Pohlina in mu oporekali: on ni potegnil ž njim, ampak „z“ timi starimi kraynskimi Pisavcami.“

Hvale vredna je njegova trudoljubivost, s katero se je učil slovenščine. Kakor pozneje Vodnik si je tudi Hasl prizadeval slovenski jezik čeden narediti.

Za slovenščino je zaslužen Hasl tudi kot cerkveni govornik, saj ni samo v Ljubljani in v raznih cerkvah na Štajarskem propovedoval, njegova slovenska propoved se je razlegala tudi po tržaških in goriških božjih vežah, od koder sedaj slovenščino pehajo naši nasprotniki.

Hasl se je l. 1770. konec predgovora „Sv. Postu“ ponosno imenoval „en Slovenc iz Celanskiga mejsta na Štajarskimu, kir sim se zgul iz lubezni pruti Bogu, inu pruti mojimu bližnimu tu, kar znam, navučil, ter se še vse skuzi več, inu več vučim kraynsku pisati, inu govoriti.“

Po pravici torej lahko postavimo Josipa Hasla v vrsto svojih prvih rodoljubov osemnajstega stoletja.

Pripomnja. Z imensko obliko: »Hasl« se čredi inачica: »Hasle«, ki jo opažamo v ljubljanskem jezuitskem dnevniku in tudi pozneje, naposled celo v mrtvaški knjigi dolski l. 1804. Drugo krstno ali morda birmsko ime Leopold si je zabeležil Hasl za Josipom na Lohnerja, ki ga je kupil od goriške bratovščine blažene Device Marije v nebo vzete. To in še mnogo drugih bogoslovskih knjig, označenih z beležko: »Ex libris Josephi Hasl«, hrani dolski župni arhiv, ki mi ga je rade volje otvoril in izkoristiti dovolil veleč. gosp. župnik Veternik. Haslovo pisavo razodevajo rokopisna: »Exercitia spiritualia maiora et octidua auctore P. Dolfin.« Poleg njih se nahajajo nemški pisana premišljevanja »Collegii Labacensis Societatis Jesu«. Najzanimivejša točka dolskega župnega arhiva pa je Haslova latinska avtobiografija pod zaglavjem: »Brevis consignatio munerum a Josepho Hasl sive olim in Societate, sive postea extra Societatem gestorum atque laborum exantlatorum.« Ta »curriculum vitae« je poleg skromnih opazek v ljubljanskem jezuitskem dnevniku in poleg nekaterih listin dolskega arhiva dal podlago pričujočemu životopisu. Haslovo »Brevis consignatio« je potrdil dne 24. rožnika 1786 tedanji nadbijakon v Laškem trgu Kazimir de Firnberg, nekdanji njegov tovariš v nadvojvodovem jezuitskem kolegiju in od ondat znanec. Najbrž si je hotel pomagati Hasl iz gorate dolske župe kam na boljšo in zlonejšo službo in je rabil omenjeni životopis za prilogo svoji prošnji. — V mariborskem knežškofijskem arhivu stoje beležke, da je bil Celjan Hasl posvečen v Gradcu na naslov zatrtga tovarštva Jezusovega, da je ondukaj postal baccalaureus dovršivši vseučilišče in da je na Dolu umrl dne 1. velikega srpana 1804. Te beležke mi je blagovolil sporočiti veleč. g. župnik M. Skokovec.

Kako omenja o. Marko Pohlin Hasla v svoji »Bibl. Carn.« str. 25, sem že povedal.

Šafarik se spominja v »Slow. Schrift« str. 124. 25. Hasla in njegovega odpora zoper Pohlinovo spakudrano pisavo. »Čop je prepisal kos predgovora iz knjige »Sveti post« — in ga hvali.« Zbornik Slov. Matice I. str. 145.

Tudi Metelko govori v že omenjeni »Pismenici« pohvalno o Haslu; vendar pripominja k njegovim besedam v predgovoru »Sv. Posta«: »Glihi vizi sim u postavil, kjer se nekaj napol koker o, napol pak tudi koker u izreče, postavim: tu mejstu, ne: to mesto« —: »To pa že ni bilo prav; ko bi bil še starji pisavce ali pa druge Slovane pogledal, bi se bil prepričal, da ta ne obvelja.«

Orožnova »Celska kronika« navaja v »Imeniku duhovnih, ki so v celski fari rojeni bili« na str. 269. Josipa Hasl (Hasel), omenja njegovih roditeljev, njegovega rojstvenega in smrtne dne in dejstva, da je bil izprva jezuit, potem beneficijant v Laškem trgu in naposled župnik pri sv. Jakobu na Dolu. V knjigi »Das Dekanat Tüffer« str. 381 poroča Orožen, da je bil Hasl posestnik hiše št. 3. na trgu in da slovi kot vir pius et doctus.

Stoeger, Scriptorum prov. aust. 1856 prišteva Hasla Nemoem. Stoegerjevo trditev zavrača zanimivi, že navedeni stavek konca predgovora »Sv. Postu«, kjer se Hasl odločno priznava celskega Slovenca.

V Mitth. d. hist. V. f. Kr. 1857 str. 90. je pod točko 34. zabeležil Jernej Lenček med drugimi redkimi slovenskimi knjigami tudi Haslov »Sveti Post.« Na str. 92. pod točko 81. omenja knjige: »Premišlovanie terpl. Jez. Krist. za usaki dan v postu, latinsko popisal J. G. Hevenesi S. J., na krainsko prestavil Jos. Hasl S. J.« Morda je to druga izdaja »Sv. Posta«; škoda, da Lenček ni zaznamoval letnice.

Dr. Peinlich piše v »Gym. Progr. Graz« 1872 Gesch. d. Gym. in Graz str. 29 in 107.: Hasl war zuletzt, noch nach 1770, Pfarrer zu St. Jacob in Laibach, kar je zmotno. Hasl ni

nikdar župnikoval pri sv. Jakobu v Ljubljani, pač pa pri sv. Jakobu na Dolu. Pri sv. Jakobu v Ljubljani je deloval prej kot jezuit.

Julij pl. Kleinmayr omenja v »Zgodovini slovenskega slovstva« str. 68. Hasla med Pohlinovimi nasprotniki.

Macunova »Književna zgodovina slov. Štajerja« str. 64. trdi, da je bil Hasl, kar se do sedaj zna, najstarejši štajarski slovenski književnik ali pisatelj — hud zopernik Marko Pohlinovih jezičnih slabosti.

V Marnovem »Jezičniku« XXII. str. 39.—41. je kratek životopis Haslov, naslov njegove knjige, ponatisek »Predgovora tiga prestavilavca«, kosček premišljevanja na pepelnično sredo, naposled pripomnja o Rupnikovem prevodu in sodbi Šafarikova in Pohlina o Haslu. Opisujoč o. Marka Pohlina v »Jezičniku« XIV. jemlje Marn na str. 31. med njegovimi nasprotniki v misel tudi Josipa Hasla.

»Kres« je prinesel l. 1886. na str. 176. člančič dr. J. Pajka: »Do zdaj še neznan rokopis Jožefa Hasla« — to so njegove »Večne resnice« ki jih je našel dr. J. Pajek l. 1884. v župnem arhivu v Loki pri Zidanem mostu, kamor jih je najbrže zanesel pokojni župnik Žičkar, ki je nekoč pastiroval na Dolu.

V dr. Jakoba Sketa »Slovenski slovstveni čitanki« stoji na str. 135. ponatisnjen Haslov »Predgovor k sv. Postu«. Zada je kratka životopisna opomnja in pojasnilo Haslove razmere z o. Markom Pohlinom. Hasla hvali dr. Sket na str. 121., češ, da se razlikuje od svojih štajarskih rojakov, ki niso gledali na nikak slovniški napredek.

Dr. Karola Glaserja »Zgodovina slov. slovstva« se peča s Haslom na str. 154., 177. in 196. Glaser dvomi z Šafarikom vred ob evangelijski izdaji z l. 1754., češ, da bi morala stati letnica 1764, a ta dvom je ovrget L. Žvab v »Ljubl. Zvonu« 1886 str. 432., kjer trdi, da je prišla evangelijska knjiga prav onega leta na svetlo, katero navaja Hasl, namreč l. 1754. O našem pisatelju ima Glaser životopisno črtico, navaja »Sv. Post« in najvažnejše točke iz predgovora. Hasla prišteva upornikom zoper o. Marka Pohlina.

Župnik Iv. Vrhovnik.

Maksimilijan Redeskin.

Jezuit o. Josip Hasl je posvetil ljubljanskemu duhovniku Maksimilijanu Redeskiniju svoj »Sveti Post.« Tako poroča o. Marko Pohlin v »Bibliotheca Carnioliae«. Žal, da rečenega posvetila nisem našel v nobenem izvodu Haslove knjige, kar mi jih je prišlo na oči. Pod vplivom Haslovim in še bolj Pohlinovim je pisateljaval Maksimilijan Redeskin.

Prvo knjigo »Podvuenje inu molitve za vsakteriga iz bukvic imenuvaneh exercicia S. O. Ignacia« je izdal l. 1768. Ta drobna, 84 strani obsežna knjižica veže Redeskinija z o. Jernejem Basarjem. Zajel jo je iz njegovih »Pridig«. Za prosto ljudstvo so bili Basarjevi govori preobširni, zato je povzel Redeskin iz njih kleno duhovno zrnje in ga v priročni knjižici razširil med ljudstvo.

Isto vodilno misel, kakor »Podvuenje« ima »Kratka viža k' Bogu skuz znotrejne inu zvunanje Molituvce se povzdigniti,« ki je izšla l. 1789. Redeskin jo je poslovenil po latinskem molitveniku cistercijenca kardinala Ivana Bonna. Sestavljena je iz besed sv. pisma in sv. cerkvenih očetov in razdeljena na tri dele. Prvi del je namenjen duši, ki se dviga s pokoro k Bogu, drugi del poučuje dušo, ki storivši

pokoro raste v čednosti, tretji povzdiga k Bogu dušo stremečo za popolnostjo.

Najbolj znano slovstveno delo Redeskinijevo je njegova pesmarica: „Osem inu šestdeset svetih pesm, katere so na prošnje, inu poželenje več brumneh duž skerbnu skup zbrane, pobulžane, inu pogmirane, k' veče čazte božje, temu bližnemu pak k' duhounemu trožtu, inu podučanju na zvitlobo dane. Iz perpuženjam vikže Gosposke. V Lublani. Se najdejo per Aloyzio Raab, Landžaftnimo Bukvevezco. Literis Egerianis 1775.“ Naslednje leto je dodal Redeskinij tem pesmim note natisnjene pri Trattnerju na Dunaju.

Obdelovalci slovenskega duhovnega pesniškega polja so namenjali zatreti posvetno narodno pesništvo. Tem plevcem „porednih pesmi“ se je pridružil s svojo gori navedeno zbirko Redeskinij. S svojimi duhovnimi pesmimi je hotel izpodrinuti posvetne popevke med narodom.

Borba zoper te pesmi se je pričela že za škofa Toma Hrena. Protireformacija ni samo izkušala odstraniti vse, kar je spominjalo na delovanje luteranskih krivoverskih oznanovalcev, nego je trebala hkrati tudi ostanke stare narodne vere, živeče v nekaterih narodnih običajih in pesmih. Tedaj je jela hirati stara slovenska junaška pesem. Kako hitro se je izgubljala, priča dejstvo, da že Valvasor ne ve ničesar o Ledi in Poberinu, starih slovenskih božanstvih, katerih je bila polna narodova duša še v začetku 17. stoletja. Osemnajsto stoletje je nadaljevalo omenjeno borbo. Nastopili so Stržinar, Lavrenčič, Repež, Redeskinij s svojimi pesmaricami, ki so bile vse zoper tako tu označeno narodno pesem; to je: zoper „prasno, nanucno, folž, navarno, nasramno, gerdo, poredno peisem.“

Ahacij Stržinar navaja kot „sadni uržoh, sakai so lete svete Peissme sturiene, leta: debi te druge prasne, nanucne, folž peissme opustili; namésti taistih pak te svete peissme peli. Kai nuca, da se nekateri fant al dekelč veliku peissem navučy; katere so od godcov sturiene; aku so lih od svetnikov; vender so folž, čez Božio veiro in več k žpotu, koker k časti teh svetnikov: Koker ie ena sila douga Peissem od Psalmista Dávida, od zlátiga oča naša etc. Katere peissme so čez Božio veiro. Zlasti pak debi ta mladi folk te hude, navárne, nasrámnne peissme opustov, katere so grežne, inu usse ludy pohuizajo: Lete svete peissme pak vaz inu druge pobulžao inu potróžtaio.“

Jezuvit o. Prim Lavrenčič ponavlja isti vzrok, zakaj je izdal „Missionske Catholiš Karšanske Pejssme.“ Navdajalo ga je upanje, „de vi bodete vse posvetne inu nesramne pejsme opustili, same pak leté nove inu svete pejli Bogu k' časti, inu k' vaših duš zveličejnu.“

Ložkega organista Filipa Jakoba Repeža je vodil isti namen, da si ga tako očitno ne razodeva, kakor njegova prednika. Izpodrival je narodno pesem podlagajoč znanim napevom pobožne besede.

Imenovane duhovne „pesnike“ je posnemal Redeskinij. Takoj v prvih vrsticah „Predgovora na use brumne, inu andohtlive pevce in pevke“ pove „leta uršoh, z' katirega zo lete Pezme v' lete buqve zpizane ble: namreč de bi ze teiste salublene, gerde, od pregrežneh rečy (katireh S. Pavl. Efes. 5. 3. napusty

nekar v' mizle useti) zkupslošene popevke, katire zo eni daduzehmal dostikrat zami ze bi, inu drugem k' pohuizanju pejli, pozehmal uzem iz pote, inu iz glave zpravele, Pokaj be vam blu treba na poredne pezme mizliti, ke ze vam zvetez mankalu nabo? . . . Te Pezme pojete vi šihr. Z' teme zi naboste hudeh zkužnav delalli; le pregainali zi njez boste: z' teme na boste vi hudiču vezella, Bogu, inu Angelcu Varhu joku, ne ran važi duži dellali: ampak važa duža ze bo koker ti bošji nevesti v' vizok. Pezm. 5. 6. topila, kadar boste Christuzu k' časti pejli: kadar vam bo on k' zercu govoril.“

Redeskinij povdarja nadalje, kakšno moč ima petje v raznih okolnostih življenja. Duhovna pesem nagiba grešno srce k pokori. Pesmi so že skale za sabo potegnile — pravi — trda srca omečile, da so solze pokore kot studence od sebe dale. Sv. Avguštin si je sam to izkusil: na glas hvalnih in duhovnih pesmi so njegove oči solze kesanja točile in meni je bilo dobro pri njih, spričuje sam l. 9. Confess. c. 6.

Razne prilike vabijo k petju: zato opominja Redeskinij: Pojte mladi in stari, možje in žene, samci in zakonski ob nedeljah, o praznikih, ob delalnikih: v cerkvi, na božji poti, pri procesiji, na polju, doma, zlasti na preji, da se nikdar več ne razlega tisti strupeni glas drajn pod stenami ali na vasi, ampak vsnlej Bogu prijetni glas sv. pesmi. Pa se morda kdo sramuje take pesmi peti? On gotovo ne ve, da je mladi pastir David pel na paši, Mozesova sestra v puščavi, Judita na vojski, Caharija doma, Mati božja na gorah, ko je obiskala svojo teto Elizabeto in drugi sveti ljudje so peli po vseh krajih na zemlji. Kaj? Celo angeli božji v nebesih noč in dan brez prenehanja pojo tisto častito pesem: Svet, svet, svet! in Boga hvalijo. Samo v peklu je jok in škripanje z zobmi.

Redeskinij je hotel navdušiti svoje rojake za pobožno petje, iz vsake vrstice njegovega predgovora diha ljubezen do svete, po Bogu hrepeneče pesmi. Volje niso dosegale njegove moči. Kakor nobeden prej imenovanih svarilcev zoper narodno pesem, tako tudi Redeskinij ni bil pesnik. Rad bi bil dal svojemu narodu kruha, a podal mu je kamenja.

Edin duhovni pesnik 18. stoletja, ki je ubral pravo struno, je bil Japelj. V poznejše izdaje svoje pesmarice je sprejel Redeskinij dve njegovi mašni: „Pred tabo na kolenah“ in „Pred stolom tvoje milosti.“ To je zrno, vse druge so pleve — pesniški nestvori brez vzleta, brez pravil.

Že v naslovu in pozneje v predgovoru pravi Redeskinij, da so njegove pesmi „skerbnu skup zbrane, pobulžane, inu pogmirane.“ Od kod jih je zbral, ni povedal. Samo pri 46. pesmi „od Marie Dvice Matere Dobriga svejta“ je navel vir pišoč: „Ta Pezm je slošena, inu ven vseta z' tehistez nemžkeh bukuv, katire je taiste imenitne, vizoku učene Pizar, ta vizoku častite G. P. Božtijan Sailer Premonstratenzarzke Chorar tega bellega Ordna S. Norberta v' Marhtallu virjetnu, inu poterdeno popizal, inu marianičdeš Drafel imenuval l. Zheil deš marianičden Drafelš Gejdicht. koker tudi z' tehistez v' Celovcu ven danez bukuv: Reuntägige Andacht zu dem wunderthätigen Gnadenbild Maria vom guten Rath u. inu iz drugeh, katire ze še po celemu vernemu Christianstvu snajdejo.“

Kako je „pobulšal inu pogmral“ Redeskinini svoje skup zbrane pesmi, se najlože prepričamo ob adventni pesmi, ki je v svoji starodavni obliki nastanjena v knjigi: „Branie, inu Evangelia“ z l. 1768. na prvem mestu med „Katholskimi Peismami, katere se po navadi pred Pridigo imajo Peiti.“ V ponatisku je Redeskinini strnil 3. in 4. kitico v eno; 8. kitico je izpustil in namestu nje vdel šest novih; namestu 9. in 10. stoji v Redeskinijevi zbirki samo ena; zadnji dve je zopet povzel in ji po svoje „pobulšal“. Oglejmo si izvirnik in primerjajmo ga z Redeskinijevim predelkom.

V knjigi „Branie, inu Evangelia“ je naslednja:

Adventna Peisem.

1.
Poslan je Angel Gabriel
Od Buga na ta Svet,
K' eni Čisti Divici
Noter v' tu mestu Nacaret.	7.
Pole ti boš spočela,
Iz Duha svetiga:
Nam boš Synka rodila,
JEzuz bo imenovan.*)
2.
k' Divizi Poročeni
S' tim Svetim Josepham,
Od Davidove hiše,
Maria je z' imenam.	8.
Prez moža ga boš spočela,
Prez madeža vsiga,
Katerga zemlja, Nebu,
Obseči na more.
3.
Angel notor k' nje pride,
Nu toku govory:
Česena si Maria,
Gnade si ti povhena.	9.
Maria čista Divica
Se nisku perkloni:
Pravi: O Bug izidise
Tvoja vola nad menoi.
4.
Gospud ta je slabo,
Žegnana Maria
Ti med vsemi ženami,
Sama si izvolena.	10.
Pole jest sim ena Dekla
Moiga Gospuda Boga:
Iz serca mu zavupam,
V' njega milost gnado.
5.
Maria se prestraši,
Lete štine Božje:
Inu misli počasi,
Kaj je tu z' enu češenje.	11.
Angel kir je to pesem
Toku lepu zapen,
Gori je zletou v' Nebesa,
Od Marie slovu vzen.
6.
Angel k' Marii pravi:
Nikar si ti naboi,
Ti si gnado dobila,
Sa vus sveit bo porod tvoi.	12.
Maria Mati Božja
Prosi Boga za nas,
De njega milost, gnada
Bode vseli per nas. Amen.

Iste pesmi Redeskinijeva redakcija slove:

XIV. Pesm.

V Adventu, ali na dan vezellega Osnanjenja Matere božje v' Postu.

1.
Na tu povelle božje
Angel pride na zvejt
V' tu mestu Galilee,
Imenovanu Nacareth. | 2.
Pozlan k' eni Divici
Od hiže Davida,
Josefovi nevesti,
Ime nje je Maria. |
|--|---|

* V starejših izdajah: Z' imenam JEzusa.

3.
Ta Angel njo posdrave:
Česena z' Maria!
Gospud je st'boj, nje prave:
Med šenam' ze šegnana.	9.
MAria prav' h' Gabrielu:
Ke nazposnam moša,
Kok' ze bo tu sgodilu?
Angel zpet odgovor da.
4.
Maria ze prestraže
Čez tu govorjenje,
Inu mizle počaze:
Kaj je tu z' enu češenje.	10.
Svet Duh te' bo obzenčil,
'Nu moč narvikžiga
Te bo obžla, tok' Synu
Bož zpočella bošjiga.
5.
Angel pak je k' nje rekl:
Nekar ze ti naboj!
Gnado z' nežla per Bogu,
Za cel zvejt bo porod tvoj.	11.
'Nu pole! tvoja teta;
Kje narodovitna,
Sveta Elisabetha
Ta žezt' mezc je nožeča.
6.
Pole! ti boš spočella,
Rodila en'ga Syna:
Z' nebez' ga boš prejella:
JEzuz imenuj njega.	12.
Kjer neč ni namogoče,
Per Bogu neč težku,
De l' sapove, de l' oče,
Z' bezedo st'ry vze lohku.
7.
Bo velk, 'nu t'ga narvikž'ga
Syn bode imenovan,
Tron Očeta njegov'ga
Davida 'mu bode dan.	13.
MArija pak je rekla:
Pole! nej ze zgody!
Gospudova zem dekla,
Men' po tvoj' bezedi.
8.
Krayl'val v' ti hiži Jakob
Bode na vekumej,
'Nu njegov'ga kraylestva
Nigdar nabo konz, ne krej.	14.
Angel, k'tir' je to zlužbo
Tok' svestu opravel,
Gre zpet na bošjo strežbo,
Od Marie vsame zlavu.

15.
MAria, Mate božja!
Sproz' sdej, 'nu vzake čaz,
De njega milost gnada
Bo sdej, 'nu vzelej per naz.

Župnik Ivan Vrhovnik.

(Konec prihodnjič.)

I. Bratovske zadeve molitvenega apostolstva.

a) Glavni namen za mesec avgust 1902:

Krščansko upanje.

b) Posebni nameni.

- 8.) **Sv. Ciriljak.** Družba sv. Cirila in Metoda. Vzgoja slovenske mladine.
- 9.) **Sv. Roman.** Verska in narodna zavest Slovencev. Katoliško časopisje.
- 10.) **Sv. Lavrencij.** Ponižanje sovražnikov sv. cerkve. Cerkveni in svétini dostojanstveniki.
- 11.) **Sv. Suzana.** Pogum v izkušnjavah zoper sv. čistost. Izogibanje slabim druščinam.
- 12.) **Sv. Klara.** Redovniki in redovnice. Darežljivost do ubogih.
- 13.) **Sv. Hipolit in sv. Kasijan.** Slovensko mladinsko slovstvo. Slovenski umetniki.
- 14.) **Sv. Evzebij.** Vsi krščanski narodi.